

ÇARPRAZ SORGU KONULU PORTEKİZ ZİYARETİ İZLENİMLERİ

Nusret Alper Pazarcıkçı
Artvin Cumhuriyet Savcısı

A- GİRİŞ;

En genel tanımıyla çapraz sorgu; hakim huzuruna alınan doğrudan sorgusu yapılmış tanığın güvenilirliğini test etmek ve doğrudan sorgu sırasında vermiş olduğu ifadesindeki çelişkileri gidermek için karşı tarafça tekrar sorguya çekilmesidir. Ancak bu aşamada tanığa olayı ayrıntısı ile anlatması istenmemekte; sadece çelişkili ve güven telkin etmeyen bazı ifadelerinin kısa cevaplar isteyen sorularla yeniden cevaplanması istenmektedir. Kısacası çapraz sorgunun amacı, ceza yargılamasının en önemli amaçlarından biri olan maddi gerçeği açığa çıkarmaktır.

Çapraz sorgu Anglo-Sakson hukuku ile Kara Avrupası Hukukunda uygulanışları bazı farklılıklar arz etmektedir. Çapraz sorgu Anglo-Sakson hukukunda; iddia ve savunma makamının kendi getirdikleri tanıkları önce kendilerinin sorguya çekmesi, daha sonra taraflardan birinin karşı tarafın tanıklarını sorgulaması, son aşama olarak da eksikliklerin tamamlanması amacıyla tarafların kendi tanıklarını yeniden sorgulaması şeklinde gerçekleştirilirken Kara Avrupası Hukukunda ise tanık dinleme işleminin doğrudan doğruya savcı ve müdafî tarafından yapılması şeklinde bu işlem icra edilmektedir.

Kara Avrupası Hukuku uygulanan Türk Ceza Hukukumuzda da çapraz sorgu ile ilgili düzenleme bulunmaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 201. maddesinde çapraz sorgu şu şekilde ifade edilmektedir. " Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerekliğinde ilgililer yeniden soru sorabilir. Heyet halinde görev yapan mahkemelerde, heyeti oluşturan hâkimler, birinci fıkrada belirtilen kişilere soru sorabilir. "

Proje, Anglo-Sakson hukukunun uygulandığı Portekiz Ülkesinde 3 Haziran-8 Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Proje kapsamında da çapraz sorgu ile ilgili teorik bilgi almak yerine daha ziyade uygulamanın gösterilmesi sağlanmıştır. Bu bağlamda Anglo-Sakson hukukunun işleyişinin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı kurumlar ziyaret

edilmiş ve çapraz sorgu hakkındaki bilgileri paylaşılmıştır. Aynı zamanda uygulamalı şekilde çapraz sorgu işlemi gösterilmiştir.

B- PROJE KAPSAMINDA ZİYARET EDİLEN KURUMLAR;

Proje kapsamında ilk önce Portekiz Anayasa Mahkemesi ziyaret edilmiştir. Burada Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından sunum yapılmıştır. Sunumda Portekiz Anayasa Mahkemesinin işleyişi anlatılmıştır. Ardından katılımcıların soruları alınmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin işleyişi, soyut ve somut norm denetimi, siyasi partiler ile ilgili davalar gibi bazı davalar bizdeki uygulamalara benzemektedir. Burada dikkat çeken en önemli hususlardan birisi de; yerel mahkemenin verdiği kararda ve yargılaması sürecinde Anayasa'ya aykırı hareket etmesi durumunda dava tarafının buna Anayasa Mahkemesi nezdinde itirazda bulunabilmesidir.

İkinci olarak Hakimler ve Savcılar Akademisi ziyaret edilmiştir. Burada hakim ve savcıların staj süreci açıklanmıştır. Hakim ve savcı adaylarının bir yıl eğitime tabi tutulduğu, ikinci bir yıllık süreçte ise mahkemelerde staja tabi tutulduğu, üçüncü bir yıllık süreçte stajyer hakim-savcı sıfatının elde edildiği ve bu üçüncü bir yıllık süreçte bazı hususlarda adaylara karar alabilme yetkilerinin verildiği belirtilmiştir. Mesleğe başladıktan sonra hakimlikten savcılığa ya da savcılıktan hakimliğe geçişin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

İstinaf Mahkemesi ziyareti sırasında da istinaf mahkemesinin işleyişi anlatılmıştır. Burada katılımcılara Mahkemenin yargı içerisindeki konumu anlatılmış olup birçok açıdan bizdeki Bölge Adliye Mahkemelerinin işleyişine benzemekte olduğu gözlenmiştir.

Yargıtay ziyaretinde de işleyişin ne şekilde gerçekleştiği anlatılmıştır. Burada sunum yapan hakim tarafından dikkate çekilen en önemli husus; İtalya gibi ve bizim de dahil olduğumuz Kara Avrupası Hukukunun uygulandığı ülkelerde Yargıtay bozması halinde dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesinin yargılamayı gereksiz uzattığı, dosyanın çok kere birden fazla ilk derece mahkemesi ile Yargıtay arasında gelip gittiği, oysa Portekiz'in de dahil olduğu Anglo-Sakson hukukunun uygulandığı ülkelerde Yargıtay'ın bozma kararı üzerine yargılamayı bizzat Yargıtay'ın yapmasının yargılamayı kısalttığı belirtilmiştir.

Hakimler Yüksek Kurulu ziyaretinde de kurulun seçim usulü, kaç kişiden oluştuğu hususları anlatılmış; kurulun görevi öz itibariyle anlatılmıştır.

05.06.2013 günü ilk derece mahkemelerinin ziyaretinde; mahkemelerin işleyişi anlatılmak yerine bir davaya ilişkin duruşmaya izleyici olarak katılım sağlanmıştır. Portekiz Ceza Yargısında ilk derece ceza mahkemeleri adi suçlara bakan mahkemeler, tek hakimli

mahkemeler (5 yıl altı ceza öngörülen suçlara ilişkin davalara bakar) ve heyet halinde çalışan mahkemeler (5 yıl ve üstü ceza öngörülen suçlara ilişkin davalara bakar) olarak ayrılmaktadır. Görülmekte olan dava yağma suçuna ilişkin olup heyet halindeki mahkeme nezdinde görülmektedir. Yargılamada iki sanık bulunmaktadır.

İki sanık (Marcio ve İvo), kimlikleri belirlenemeyen diğer iki sanıkla 6 Kasım 2012 tarihinde gece iki sıraları suç yerinde dolaşırken (iki kişi) mağdurları çevirdikleri ve zorla mağdurların cüzdanını aldıkları, cüzdanda para olmayınca mağdurların bankamatik kartını ve cep telefonunu aldıkları iddiası ile yargılanmakta olup iddianame anlatımında mağdurların olayın hemen sonrasında durumu kolluk birimine ihbar etmeleri üzerine yargılanan sanıkların yakalandıkları, yakalandıkları yere yakın yerlerde mağdurlara ait cep telefonu ve kartın ele geçtiği belirtilmiştir.

Yargılama aşamasında şahitler teker teker içeri alınmıştır. Türk Ceza Yargısında olduğu gibi kimlik tespitleri yapılmış, ardından doğrudan sorgusu yapılmıştır. Kimlik tespiti aşamasında sanıkların susma hakkı bulunmadığına değinilmiştir. Diğer tanık da benzer işleme tabi tutulmuştur. Bu tanıklar aynı zamanda olayın mağdurdur. Burada dikkate değer önemli hususlardan biri tanıkların kimlik tespiti ve yemin işlemleri sırasında ayakta tutulması, doğrudan sorgusu sırasında ise oturtularak dinlenilmesidir. Böylelikle tanığı yormaktan kaçınılmıştır. Türk Ceza Mevzuatımızda da benzer düzenleme bulunmasına karşın uygulamada tanıklar ayakta dinlenilmektedir. İfade alımı sırasında tutanak tutulmayıp dijital kayıt esasına göre duruşma yürütülmektedir. Böylelikle tanık ifadesi yargıç düzeltmesinden geçmeyip tüm çıplaklığı ile tutanaklara yansımaktadır ki maddi gerçeğe ulaşma ve dosyanın denetimi sırasında daha sağlıklı bir uygulama olduğu değerlendirilmiştir.

Üçüncü tanık olarak olayı ihbar alıp gerekli yakalamaları yapan polis memurudur.

Doğrudan sorgu sonrası çarpaz sorgu esnasında savunma avukatları tanıklara soru yöneltmişlerdir. Zira tanıklar aynı zamanda mağdur oldukları için savcı iddiasına esas teşkil eden savunma karşısındaki delillerdir. Üçüncü tanık olan polis memurunun beyanı sonrası çarpaz sorgu esasına göre sorguya çekildiği sırada avukatın polise kolluk aşamasındaki sanıkların ikrar içeren savunması ile ilgili soru sorulması üzerine Mahkeme başkanınca soruya izin verilmemiştir. Zira Portekiz Ceza Yasalarına göre poliste verilen savunma hiçbir şekilde dinlenemez.

Ardından her iki sanığın da savunmaları alınmış olup savunmada her iki sanığa da sosyal ve ekonomik durumları ile ilgili yoğun soru sorulduğu görülmüştür. Bu da Portekiz Mahkemelerinin cezanın bireyselleştirilmesi hususuna önem verdiğini göstermektedir.

Savunmalar sonrası İddia makamı mütalaasını Türk Ceza Yargısına benzer bir usulle açıklamıştır. Ardından savunma avukatları söz alarak mütalaa hakkındaki beyanlarını ve müvekkilleri hakkında nasıl bir ceza verilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerini sunmuşlardır.

Son söz sanıklara verilmiştir. Ardından 17 haziran 2013 gününe duruşma günü verildi. Yeni delilin dosyaya sunulması halinde taraflara tebliğ suretiyle bildirim yapılacağı açıklanmıştır.

C- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME;

Proje kapsamında yapılan geziler sonucunda Türk Ceza Yargısı ile Portekiz Ceza Yargısı arasında bolca karşılaştırma imkanı bulunmuştur. Bu bağlamda projenin konusu olan çarpraz sorguya Portekiz Ceza Yargısının çok önem verdiği görülmüştür. Maddi gerçeğin açığa çıkması açısından ceza yargısının en önemli, bir o kadar da güvenilir delili olan tanık delilinin işlerliğe kavuşması çarpraz sorgu yolu ile sağlanmaya çalışılmıştır. Çarpraz sorgu aşamasında hakim karşısında olan tanığın karşı tarafça sorgulanması sırasında tanığın nefes alışları dahil her şeyi mahkeme heyetince gözlemlenebilme imkanı sağlanmaktadır. Bu yolla tanık delili sıkı süzgeçten geçirilmeye çalışılmaktadır, duruşmanın büyük bir kısmı da çarpraz sorgu aşamasına ayrılmıştır.

Proje sayesinde çarpraz sorgunun çıkış mantalitesi ve uygulaması yerinde görülerek daha iyi anlaşılmıştır. Bu açıdan proje gezisi gayet olumlu geçmiştir.